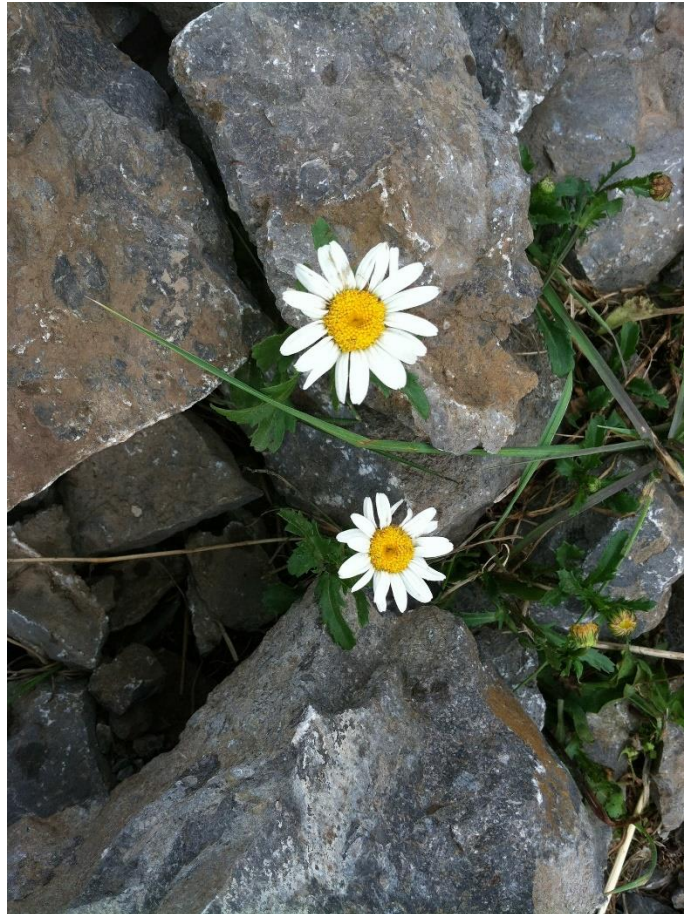

LILLEHAMMER
KOMMUNE

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner
– barn og unge

2020 – 2024

Vedtatt i kommunestyret 20.02.20 (SAK 12/2020)

INNHALDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	2
	OM HANDLINGSPLANEN	3
	MÅLGRUPPE	3
	LOVVERK	3
	MÅL OG FOKUSOMRÅDER	4
	RELEVANT PLANVERK	4
	HVA ER VOLD?	5
2	UTFORDRINGSBILDE	5
	BARN OG UNGE SOM RISIKOGRUPPE	5
	RISIKOFAKTORER	6
	SITUASJONSBEKRIVELSE PÅ LANDSBASIS	6
	UTVIKLING OG SITUASJON I LILLEHAMMER	6
3	MULIGHETER OG PLIKTER	7
	FOREBYGGING OG TIDLIG IDENTIFISERING	7
	OPPDAGERROLLEN	8
	HVOR KAN DU SOM ANSATT GÅ FOR Å FÅ HJELP?	9
	NÅR VOLD SKJER ELLER DET ER GRUNNLAG FOR BEKYMNING	10
	TVERRIFAGLIG SAMARBEID, KOORDINERING OG KOMPETANSE	11
4	HANDLINGSDEL	12
	FOKUSOMRÅDE FOREBYGGING	12
	FOKUSOMRÅDE KOMPETANSE	13
	FOKUSOMRÅDE SAMARBEID	14
5	OPPFØLGING AV PLANEN	14
	REFERANSER OG LINKER TIL NYTTIGE NETTSTEDER	15
	VEDLEGG 1: LOVVERK	16
	VEDLEGG 2: RISIKOFAKTORER	17

1 INNLEDNING

Arbeidet med en handlingsplan mot vold i nære relasjoner startet i 2013. Handlingsplanen ble sist revidert i 2015. Lillehammer kommune har etter denne revisjonen vedtatt Kommunedelplan oppvekst «*Livsmestring – mestring hele livet*» (2018 – 2028), innført et nettbasert hjelpemiddel Trygg Oppvekst og lagt til rette for økt samordning av tjenestene for barn og unge gjennom etablering av Familiens hus.

I 2017 ratifiserte Norge den såkalte Istanbulkonvensjonen, Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Regjeringen reviderte sin nasjonale handlingsplan «*Et liv uten vold*» 2014-2017 siste gang i 2018. Temaet har fått større plass i flere nasjonale dokumenter, blant annet i Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019-2024), og samtidig er det varslet oppstart av arbeid med en ny nasjonal handlingsplan.

Arbeidet med planen

Det har vært nedsatt en tverrfaglig arbeidsgruppe som har samarbeidet om innholdet i planen. Arbeidsgruppen har bestått av representanter fra helsestasjonen, barneverntjenesten, barnehage, Lillehammer Læringscenter (LLS), skolekontoret og fagavdeling oppvekst, utdanning og kultur. Politiet, Gudbrandsdal Krisesenter IKS, Familievernkontoret i Innlandet og tjenesteområde psykisk helse og rus har bidratt i arbeidet.

Fagutvalg for oppvekst, utdanning og kultur har bidratt gjennom et arbeidsmøte i startfasen, mens det ble avholdt et arbeidsmøte med Ungdomsrådet når det forelå et planutkast. Planen er gjennomgått med bakgrunn i kommentarene fra Ungdomsrådet. Sammen med henvisninger, linker og tjenesteområdenes virksomhetsplaner vurderes planen å ta høyde for innspillene.

Ungdomsrådet var opptatt av at planen tydelig må formidle at det er flere typer vold. Psykisk vold er mindre synlig, og det kan være vanskelig for barn og unge selv å vite at de er utsatt for vold. Derfor presiserte også Ungdomsrådet at informasjonsarbeid og samtaler om med barn om dette temaet må være konkret, og gjerne med eksempler. Ungdomsrådet fremholdt også at samme konkrete informasjon er viktig for foreldre, ettersom foreldre heller ikke nødvendigvis er oppmerksom på skillet mellom nødvendig grensesetting, nedsettende tiltale og psykisk vold.

Et annet vesentlig innspill fra Ungdomsrådet er at i et barne- og ungdomsliv er det lange tidsintervall mellom de planlagte samtalene om vold i nære relasjoner. Ungdomsrådet oppfordrer lærere, helsesykepleiere og andre voksne til å snakke om temaet jevnlig, og gjerne bruke aktuelle saker fra nyhetsbildet til å sette dette på dagsorden.

FRA BEKYMRING TIL HANDLING

ANALYSER UROEN DIN OG LOGGFØR

- Dine bekymringer og tanker
- Konkrete episoder, uttalelser og observasjoner
- Andre forhold rundt barnet; som relasjoner til andre og utviklingstrekk
- Tenk barnets sikkerhet
- Drøft saken med nærmeste leder

VIDERE FREMGANGSMÅTE

Lett til moderat bekymring

- Fortsett observasjoner, loggfør
- Samtale med barnet
- Samtale med foreldre
- Ta kontakt med hjelpere; som tverrfaglige team, barnevern, Familiens hus for drøfting og veiledning

Alvorlig bekymring

- Ta direkte kontakt med politiet, evt barnevern for videre saksgang
- Ved behov; samarbeid med politiet om legeundersøkelse av barnet
- Sikre spor
- Sikre at det ikke er fare for gjentakelse
- Loggfør

Akutt situasjon, svært alvorlig bekymring!

- Direkte kontakt med politi, barneverntjenesten eller barnevernvakt

Om handlingsplanen

Handlingsplanen skal være et styringsverktøy for de ansatte, slik at de vet hva de er forpliktet å gjøre ved mistanke om vold i nære relasjoner. Planen alene vil ikke være en utfyllende verktøykasse på dette området, men intensjonen er å:

- Øke fokuset på temaet.
- Legge føringer for arbeidet faglig og organisatorisk.
- Beskrive hvordan ansatte kan opptre på best mulig måte.

Nasjonale kompetansesentra har de senere år utviklet svært gode digitale hjelpemidler, med tanke på kompetanse om temaet vold i nære relasjoner og hvordan man best kan løse utfordringer. Denne planen foreligger derfor i en noe annen form enn tidligere og det vil i stor utstrekning vises til koblinger mot www.tryggoppvekstlillehammer.no og [Veileder](#) for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner, Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS).

Handlingsplanen retter seg mot alle tjenesteområder og ansatte som kommer i kontakt med barn, unge og deres pårørende i Lillehammer kommune.

Forholdet til andre planer

I planhierarkiet legger denne planen seg mellom kommunedelplanene oppvekst/helse og omsorg, og virksomhetsplaner på tjenesteområdenivå. Det forutsettes at de enkelte tjenesteområder tar hensyn til denne handlingsplanen når det utarbeides virksomhetsplaner og egne rutiner. Planperioden er satt til 2020-2024.

Målgruppe

Handlingsplanens målgruppe er barn og unge opp til 25 år, jfr Kommunedelplan oppvekst. For tiltak rettet mot mennesker over 25 år, vises til handlingsplan mot vold i nære relasjoner del 2.

Lowverk

Felles for alle aktuelle lovverk at man har en personlig varslingsplikt for å forhindre alvorlig vold. Denne varslingsplikten gjelder alle.

Er det alvorlig vold eller fare for fremtidig alvorlig vold, plikter man å informere politiet. Dette gjøres fortrinnsvis gjennom egen arbeidsplass. Avvergeplikten er hjemlet i straffeloven og inntreffer ved alvorlig vold og er et personlig ansvar, uten hensyn til taushetsplikten. Man kan straffes med bot eller fengsel inntil 1 år ved å unnlate å anmelde til politiet eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli eller er begått.

Opplysningsplikten til kommunens barneverntjeneste er hjemlet i flere lovverk, blant annet i Lov om barnverntjenester. Når vilkårene for opplysningsplikten er tilstede skal taushetsplikt ikke være til hinder for at informasjon formidles barneverntjenesten.

Linker til gjeldende lover er lagt som vedlegg.

Mål og fokusområder

Hovedmålsetting

Forebygge, avdekke og initiere tiltak mot vold i nære relasjoner.

**Lillehammer kommune har
nulltoleranse for vold!**

Fokusområder

Fokusområdene videreføres fra forrige planperiode, og samsvarer med utvalgte fokusområder i kommunedelplan oppvekst «*Livsmestring – mestre hele livet*» (2018 – 2028):

1. Fokusområde forebygging

Hovedmål: Alle barn og unge skal bli sett og ivaretatt.

I dette ligger at kommunen skal forebygge at vold i nære relasjoner skjer, at voldstilfeller avdekkes, og at voldsutsatte identifiseres og tilbys nødvendig hjelp og oppfølging.

2. Fokusområde samarbeid

Hovedmål: Alle barn og unge skal oppleve at voksne samarbeider og er samordnede.

Samtidig og tverrfaglig innsats er en hovedstrategi i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

3. Fokusområde kompetanse

Hovedmål: Alle barn og unge skal bli møtt med av ansatte med høy kompetanse innenfor sitt fagfelt.

Ansatte skal ha tilstrekkelig kompetanse om temaet og nødvendig informasjon om aktuelle lover, rutiner/retningslinjer, drøftingsforum og samarbeidspartnere.

Ovennevnte er også i tråd med fokusområdene i kommunens digitale verktøy Trygg oppvekst på Lillehammer kommunes hjemmeside, se www.tryggoppvesktlillehammer.no.

Relevant planverk

Temaet vold i nære relasjoner er svært sammensatt og er omfattet av mange viktige nasjonale styringsdokumenter. Særlig sentralt for denne planen rettet mot barn og unge er:

- "Et liv uten vold" – Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017
- Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid mot vold i nære relasjoner, NKVTS.
- Rapporten «*Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Hvordan brukes de og til hvilken nytte?*», NKVTS 2019
- FNs barnekonvensjons artikkel 19 omhandler barns rett til ikke å bli utsatt for vold og overgrep fra foreldre og andre omsorgspersoner.
- Istanbulkonvensjonen fra 2017 forplikter Norge til å kriminalisere handlinger som vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (prop. 66S (2016-2017)).
- NOU 2017:12 «*Svikt og svik*», regjeringens barnevoldsutvalg

Hva er vold?

Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom denne handlingen skader, skremmer, smerter eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutter å gjøre noe den vil (Per Isdal, Alternativ til vold, hjemmeside).

Ifølge Verdens helseorganisasjon (WHO 2002) er vold et vidt begrep og må forstås som all forsettlig bruk av makt, tvang eller trusler mot en annen person som resulterer i eller har høy sannsynlighet for å resultere i død, fysiske og psykiske skader. WHO påpeker at vold også kan være fravær av handlinger, i form av fysisk og emosjonell neglisjering og omsorgssvikt.

Vold i nære relasjoner har ofte pågått over tid, og volden utøves på mange måter. I noen relasjoner skjer volden episodisk, gjerne knyttet til konflikter i parforholdet. Selv om det i slike relasjoner kan være lenge mellom hver voldsepisode, kan volden prege hele relasjonen. For det første vil den som er blitt utsatt for volden huske, ofte være redd og tilpasse seg for å forhindre ny vold. For det andre kan dynamikken i relasjonen ofte bære preg av en «voldssyklus». I andre relasjoner gjennomsyrrer volden hverdagen, og tar form av både fysisk vold, sterk sosial kontroll, trusler og psykisk vold. Dette betegnes ofte som intimterrorisme. I begge tilfeller, men kanskje særlig sistnevnte, kan det være vanskelig for både den som utøver og den som blir utsatt å ta inn over seg omfanget av vold i relasjonen deres.

Se også handlingsveileder: <https://voldsveileder.nkvts.no/hva-er-vold-naere-relasjoner/>

2 UTFORDRINGSBILDE

Vold i nære relasjoner har et betydelig omfang og er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. Vold i nære relasjoner skaper utrygghet, kan medføre helseskader og tap av velferd, og begrenser den enkeltes livsutfoldelse og mulighet for aktiv samfunnsdeltakelse. Vold i nære relasjoner er straffbare handlinger i strid med norsk lov og grunnleggende menneskerettigheter. I tillegg til de store konsekvensene for den enkelte, har vold i nære relasjoner også store samfunnsøkonomiske kostnader i form av økte behov for hjelpetiltak i skolen, psykisk og fysisk helsehjelp, barneverntiltak samt hjelp fra krisesentertilbud, sosialhjelp og økte behov for politiressurser. En samfunnsøkonomisk analyse fra desember 2012, anslår at vold i nære relasjoner koster det norske samfunnet mellom 4,5 og 6 milliarder kroner årlig (Regjeringens Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017).

Barn og unge som risikogruppe

Barn og unge er avhengig av sine omsorgsgivere, og har i liten grad mulighet til å unngå vold i familien på egenhånd. Dette gjør dem spesielt sårbare. Til vold mot barn regnes både det å være direkte utsatt, og det å leve med vold mellom familiemedlemmer. Det viser seg at symptomer og skadevirkninger av disse forholdene i stor grad er sammenfallende (bla. Onyskiw, 2003; Kaufman og Henrich, 2000).

Vold mot barn og unge har potensielt svært alvorlige skadevirkninger. Vold gir ikke skader bare i øyeblikket, men oppleves ofte som en konstant trussel i barnets hverdag. Når volden blir en del av barns tilværelse, rokker den ved den grunnleggende trygghet som barn behøver for å kunne utvikle seg normalt.

Alle barn som opplever vold i hjemmet viser imidlertid ikke de samme symptomene, og konsekvensene varierer med forhold som barnets sårbarhet og alder, kontekstuell livssituasjon, og voldens omfang og art (NOVA, 2011). Generelt er det likevel klare sammenhenger mellom vold og psykisk og fysisk uhelse, samt nedsatt fungering på områder som læring og sosial kompetanse. Disse

forholdene vedvarer ofte over tid, inn i voksen alder. Å bli utsatt for vold i barndommen øker dessuten risikoen for egen voldsutøvelse.

Risikofaktorer

Risikofaktorer som øker sjansen for vold mot barn og unge finnes både i barnet selv, hos omsorgspersonene, og i omkringliggende familiær og sosial kontekst. For eksempel er barn med ulike funksjonsnedsettelse eller vanskelig atferd særlig utsatt. Det samme gjelder barn av foreldre med psykiske lidelser, rusproblemer, og/eller egne overgrepserfaringer, og barn som lever i familier med kraftig stress, dårlig økonomi, og/eller begrenset sosialt nettverk (BLD, Strategi 2014-2017).

Når det gjelder grov vold mot barn og unge, er det en tydelig kopling mellom levekår og utsatthet. Barn og unge fra familier med dårlig råd, alkoholproblemer og foreldre med ikke-vestlig bakgrunn, har større risiko for å være utsatt enn andre barn og unge. Dette gjelder både det å ha vært direkte utsatt for grov fysisk vold, og det å ha vært vitne til grov fysisk vold mellom foreldrene. Man finner ikke tilsvarende sammenhenger for den mildere volden, som altså ser ut til å være mer tilfeldig fordelt i befolkningen (Mossige & Stefansen, 2016).

Situasjonsbeskrivelse på landsbasis

Omfanget av vold i nære relasjoner er vanskelig å fastslå. Definisjonen og forståelsen av vold i nære relasjoner endrer seg over tid og mørketallene er store. Det er vanskelig å anmelde en nærstående person. Hvor grov volden har vært har også betydning for anmeldelsestilbøyeligheten. Man regner med at kun rundt 25 prosent av volden kvinner utsettes for av nærstående anmeldes. Statistikk fra politiet og krisesentertilbudet kan gi indikasjoner på omfanget av vold i nære relasjoner som et samfunnsproblem i Norge.

Vold i nære relasjoner kan i ytterste konsekvens føre til tap av liv. Syv av 28 registrerte drap i Norge i 2012 ble begått av nåværende eller tidligere partner (gift eller samboende). Seks av ofrene var kvinner, én var mann. De siste 10 årene er 63 kvinner drept av nåværende eller tidligere partner. Mellom 20 og 30 prosent av drapene som begås i Norge er drap på nåværende eller tidligere partner. (Regjeringens Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017)

Barn og unge

Siden 1960-årene har det vært en tydelig nedgang i mindre alvorlig vold fra foresatte. Dette henger blant annet sammen med økt kunnskap om de negative konsekvensene av vold og at holdningene til fysisk avstraffelse som ledd i barneoppdragelsen har endret seg. Det har ikke vært en tilsvarende nedgang i alvorlig vold mot barn. Et kort bilde av omfang rettet mot barn:

- 21 % av ungdom i dag har vært utsatt for fysisk vold fra foreldrene sine i løpet av oppveksten
- 6 % har vært utsatt for grov vold fra foreldrene sine
- 8 % har erfart vold mellom foreldrene sine

Kilde: Bufdir.no

Utvikling og situasjon i Lillehammer

Beskrivelsen for Lillehammer baseres på tall fra Innlandet politidistrikt. Det totale antall saker for vold viser en nedgang fra 2013 fram til 2017, men med en økning i 2018 og første halvår 2019. Det ble registrert 59 saker i 2013 etter en stor økning fra 2010. I 2018 ble det registrert totalt 37 saker, og

27 saker for første halvår 2019. Det poengteres at dette er alle saker og henvendelser til politiet som dreier seg om vold, voldtekter, seksuelt krenkende adferd og mishandling.

Når det gjelder antall saker registrert hos politiet som omhandler barn som er utsatt for vold og seksuell omgang ligger disse i perioden 2016-2019 så lavt at det ikke bør tallfestes i en plan. Den totale økningen av saker i 2018 og 2019 kan ikke direkte knyttes til barn og unge.

Det vil allikevel være slik at barn og unge vil kunne være vitne til overgrep og vold i mange av sakene.

Saker i barnevernet i Lillehammer

Barnevernet på Lillehammer har et betydelig antall undersøkelsessaker som omhandler vold i nære relasjoner og barn. Til sammen var det registrert over 100 tilfeller i 2018.

Rundt halvparten av sakene handler om vold i hjemmet/barn som vitne til vold, mens de øvrige sakene gjelder tilfeller der barnet selv er direkte utsatt. En tredel er registrert som fysisk og/eller psykisk mishandling, mens litt under 10 % er seksuelle overgrep.

Ungdata

Ungdataundersøkelsen gjennomføres i Lillehammer kommune hvert tredje år. Undersøkelsen er en god kilde til informasjon om hvordan ungdommer mellom 13 – 19 år selv opplever å vokse opp i byen. Undersøkelsen tar for seg de fleste aspekter ved det å være ungdom, både forhold som oppleves vanskelig og tungt, og det som oppleves veldig bra og fungerer godt. Ungdata (2018) viser at ungdom stort sett har det bra med å bo i Lillehammer.

Ungdom er spurt om de har blitt truet med vold noen gang og om de har vært utsatt for vold det siste året. Undersøkelsen skiller **ikke** mellom trusler og vold i nære relasjoner og andre situasjoner, men er allikevel interessant som grunnlagsmateriale.

- 5-8 % oppgir å ha opplevd trusler om vold. Andelen varierer avhengig av antall ganger de er truet og hvilket klassetrinn de går på. Dette er 1-2 % lavere enn landsgjennomsnittet i 2018.
- Andel ungdom som oppgir å ha vært utsatt for vold ligger mellom 1 % for de som er sterkt skadet og 17 % for de som er slått uten å bli skadet. Her er det også variasjoner på hvor mange ganger det har skjedd.

3 MULIGHETER OG PLIKTER

Fra Kommunedelplan oppvekst:

*Kommuneplanens samfunnsdel (2014 – 2027) fastslår at det er kommunens oppgave å «**sette inn effektive tiltak så raskt som mulig etter at problemer er oppdaget og kartlagt**». I mulighetsbildet presenteres tema som kan bidra til enda bedre forebygging rettet mot barn og unge. Ved å erkjenne betydningen av, og videreutvikle arbeidet med de følgende momentene, kan den forebyggende innsatsen bli både mer omfattende og mer virkningsfull.*

Forebygging og tidlig identifisering

Forebyggingsarbeidet og mulighetstemaene er beskrevet i kommunedelplanen. I denne sammenheng vil sentrale elementer i forebyggende arbeid være:

- å sikre at barn, unge og voksne i kommunen har kunnskap om
 - hva vold i nære relasjoner er

- hvor de kan få hjelp
- god kompetanse i tjenestene om vold i nære relasjoner, gjennom implementering av veiledere og retningslinjer som beskriver konkret hva ansatte skal gjøre ved bekymring for barn og unge
- kommunal samhandlingsmodell på tvers av tjenester, som har til hensikt å fange opp utsatte barn og unge tidlig og sikre samordnet oppfølging
- konsultasjonsteam der ansatte kan drøfte saker ved mistanke om vold og overgrep

Tilstedeværelse fra ulike faggrupper i barnehage og skole, deltakelse i tverrfaglige team og kontakt ut mot foreldre (råd og veiledning, foreldremøter m.v.) er viktige tiltak for å forebygge, identifisere og hjelpe enkeltpersoner.

Oppdagerrollen

Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner, NKVTS:

Ansatte på tvers av fagområder skal være oppmerksomme på tegn som kan gi mistanke om alle former for vold og overgrep mot barn.

Er du usikker på om et barn er utsatt for vold eller overgrep?

«Kan barnet være mishandlet?», er et nødvendig spørsmål i møtet med et skadet barn eller ungdom, dersom oppgitt skadeforløp eller sykehistorien ikke samsvarer med skadens omfang og karakter. Barnemishandling bør også vurderes som differensialdiagnose ved uavklarte tilstander hos sped- og småbarn, for eksempel nedsatt bevissthet, kramper eller oppkast. Uklare sykdomsbilder, psykosomatiske symptomer, reguleringsvansker og utviklingssymptomer hos barn og ungdom kan også være relatert til barnemishandling og omsorgssvikt.

Barn kan pådra seg uvanlige skader ved uhell, og sykdom kan ha uvante eller sjeldne uttrykk. Ingen symptomer eller skadetyper er sikre tegn på mishandling. Det er symptomene og skadetyperne kombinert med sykehistorien og det kliniske helhetsbilde som skal vekke mistanke.

Ansatte opplever mange situasjoner som kan føre til bekymring. Undring og «magefølelse» som igjen kan føre til at man befinner seg i en «oppdagerrolle» er muligens noe av det vanskeligste i arbeidet med barn og unge. Lillehammer kommune har etablert forskjellige fora hvor man kan drøfte slike spørsmål, enten anonymt eller med samtykke. Det er viktig at disse foraene er godt organisert, lett tilgjengelige og kompetente. Eksempler er tverrfaglige team i barnehage og grunnskole, lavterskelteam i grunnskolen og muligheten for å drøfte bekymringer anonymt med barneverntjenesten.

Tegn på vold

Tegn på vold kan være svært sammensatte, og det skilles i veiledere mellom fysiske, psykosomatiske og psykiske tegn på vold. Dette kan være svært vanskelig å skille fra hverandre og fra andre utfordringer.

Vær oppmerksom på fysiske tegn som blåmerker og skader!

Vanlige psykosomatiske plager og forstyrrelser hos barn og ungdom er:

- magesmerter
- hodepine/migrene
- svimmelhet
- sengevæting/avføringslekkasje

- irritabel tarm (forstoppelse eller løs mage)
- spiseforstyrrelse
- kronisk utmattelse
- hjertebank, svetting, løs mage, skjelving o.a. (autonome symptomer)
- tap av muskelkraft, sansetap, psykogene ikke-epileptiske anfall, amnesi og andre symptomer.

Se også:

<https://dinutvei.no/parorende/267-parorende-kjenner-du-noen-som-er-utsatt>

Samtale med barn

I mange tilfeller er det nødvendig å snakke med barn om vold. Dette kan være en krevende oppgave hvor man må være godt forberedt. Søk gjerne råd hos politiet, krisesenteret eller Barnehuset.

Se også:

<https://voldsveileder.nkvt.no/blog/innhold/vold-mot-barn-utredning/hvordan-snakke-med-barn-om-vold/>

Hvor kan du som ansatt gå for å få hjelp?

Det er stort fokus på forebygging og tidlig innsats knyttet til mange typer utfordringer blant barn og unge. Lillehammer kommune har etablert flere gode samarbeids- og samhandlingsfora i barnehager, skoler og andre tjenester. Disse foraene er velfungerende og innehar høy tverrfaglig kompetanse knyttet til hvordan man håndterer utfordringer, også vold i nære relasjoner. Denne planen legger opp til at utfordringer knyttet til vold håndteres innen de organisatoriske rammene som er bygd opp.

Nærmeste leder for ansatte i kommunen

Vold mot barn og unge er utfordrende og sårt; bær ikke bekymringen alene. Ansatte i kommunen skal drøfte oppdagelser og «magefølelser» så raskt som mulig. Ta kontakt med nærmeste leder for råd og eventuelt videre framgang eller inngrep.

Følg rutine ved bekymring for barn og unge:

<https://www.lillehammer.kommune.no/rutine-ved-bekymring-for-barnunge.6088507-456022.html>

Tverrfaglige team og lavterskelteam

Det er etablert tverrfaglige team i alle barnehager og på kommunale barne- og ungdomsskoler i Lillehammer. I tillegg til barnehagen/skolers ansatte er barnevernstjenesten, helsestasjonen og pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT) representert. I barneskolene deltar også fysioterapeut, mens i ungdomsskolene er Ungdomsbasen og SLT-koordinator med. Det er ansatt sosiallærer på alle skoler som samarbeider med skolehelsetjenesten og PPT ukentlig i lavterskelteam.

Barneverntjenesten

Barneverntjenesten er samlokalisert med andre tjenester for barn og unge i Familiens Hus. Tjenesten kan og bør kontaktes på et tidlig stadium for drøfting og vurdering. Dette kan i første omgang være anonyme drøftinger.

Krisesenter og politi

Gudbrandsdal Krisesenter IKS og politiet erfarer at de blir kontaktet for råd/veiledning. Begge instanser innehar bred kompetanse om vold og er tilgjengelige for denne type drøftinger.

Statens Barnehus på Hamar

Barnehuset tilbyr rådgivning og konsultasjon pr. telefon. Offentlige instanser kan henvende seg for råd i anonyme saker. Barnehuset har stor barnefaglig kompetanse og jobber daglig med barn som har blitt utsatt for vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep.

I tillegg koordinerer Statens barnehus Hamar et tverrfaglig og tverretatlig team som bistår ulike fagmiljøer med håndtering av saker der det er mistanke om at barn eller ungdom blir utsatt for vold, seksuelle overgrep eller alvorlig omsorgssvikt. Teamet gir også råd og veiledning i saker der barn er involvert i eller utviser seksuelt skadelig atferd.

Når vold skjer eller det er grunnlag for bekymring

Når det er vold mot barn eller barn som er vitne til vold, skal barnevernet kontaktes uansett alvorlighetsgrad. Politiet plikter også å informere barnevernet i slike situasjoner. I disse tilfellene skal foreldre ikke informeres om bekymringsmeldingen. Hvordan og når denne informasjonen deles med foreldre, skal vurderes sammen med barnevern og/eller politi. Dette handler om barnas trygghet og rettssikkerhet.

Bekymringsmelding til barnevernet

Opplysningsplikten til barneverntjenesten er individuell. Dette innebærer at ansvaret ikke kan overlates til kollegaer eller overprøves av en overordnet. Det innebærer også at dersom man har grunn til å tro at et barn mishandles eller utsettes for alvorlig omsorgssvikt, og ens overordnede ikke ønsker å melde bekymring, så har man plikt til å gjøre det selv.

At plikten til å gi opplysninger påhviler den enkelte ansatte er likevel ikke til hinder for at det etableres gode rutiner for at opplysninger formidles fra en overordnet, men slike rutiner må ikke praktiseres slik at en reell bekymring i praksis blir overprøvd eller stilt i bero av en overordnet. Det er viktig å utvikle rutiner for å diskutere bekymringer internt.

Send bekymringsmelding når du har grunn til å tro at

- et barn blir eller vil bli mishandlet, er utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt
- et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling
- et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring
- et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel

Barnevernet har egne skjemaer for bekymringsmeldinger, men dette er ikke obligatorisk.

Les mer i voldsveilederen: <https://voldsveileder.nkvt.no/blog/innehold/vold-mot-barn-melding-til-barnevern-og-politi/hvem-skal-melde-og-nar/>

Når skal politiet varsles?

Det er ikke alltid det å gi opplysninger til barneverntjenesten, vil gi barnet tilstrekkelig og rask nok beskyttelse. Kommunalt ansatte har da plikt til å varsle politiet for å forhindre gjentakende og alvorlig skade på person.

Avvergeplikten følger av straffelovens § 196 , samt lov om helsepersonell § 31.

Hva med voldsutøveren?

En helhetlig innsats mot vold i nære relasjoner omfatter også et tilbud til utøvere av vold. Dette er viktig for å bryte mønstre av vold og som forebyggende arbeid. Det er flere instanser som har tilbud som er aktuelle for kommunen å samarbeide med:

Dersom du frykter at et barn kan komme til å bli skadet eller drept har du plikt til å melde fra til politiet umiddelbart.

Kontakt politiet på direkte nummer 02800 eller nødnummer 112.

- kurs i sinnemestring gjennom familievernet eller andre aktører
- tilbud til familier der det er vold, i regi av familieverntjenesten
- behandling i spesialisthelsetjenesten (DPS eller spesialister med avtale)
- tilbud i samarbeid med Alternativ til vold

Tverrfaglig samarbeid, koordinering og kompetanse

I saker med sammensatte eller vanskelige problemstillinger er det nyttig med tverrfaglig og tverretattlig drøfting, som kan gi bedre grunnlag for å velge rett tiltak. I saker der flere tjenester er involvert parallelt, er avklaring av ansvarsforhold og oppgavefordeling avgjørende. Konkrete rutiner for hvem som skal gjøre hva og når, kan bidra til god samordning i den enkelte sak. Dette må være forankret på ledernivå.

Slike rutiner og oppgavebeskrivelser bør finnes i de ulike tjenestene, for å unngå at samarbeid overlates til personlige prioriteringer og kontakter. NKVTS anbefaler i sin veileder følgende for godt tverrfaglig samarbeid knyttet til vold:

- Forankring og organisering på ledernivå
- Avklaring av ansvarsforhold og oppgavefordeling
- Felles møtearenaer med faste møter med klare mål og tydelig agenda
- Faste deltakere
- Kunnskap om hverandres tjenester
- Felles problemforståelse
- Ressurser til deltakelse

Organisatorisk er det meste av dette på plass i Lillehammer kommune. Det må allikevel kontinuerlig følges opp at fokus på problemstillingen ivaretas og at det utvikles og opprettholdes et tilstrekkelig kompetansenivå. På tross av omfanget er det ikke ofte ansatte kommer i situasjoner som omhandler vold mot barn. Det må derfor sikres at vold i nære relasjoner er et jevnlig tema, og at ansatte og aktuelle samarbeidsfora er faglig oppdaterte og handlekraftige ovenfor problemstillingen.

Koordinering og samarbeid inkluderer også forholdet til ikke-kommunale aktører. Barnevernet og politiet har faste samarbeidsmøter med aktuelle aktører som bør videreføres. Det bør også etableres et samarbeid med krisesenteret og familievernkontoret.

4 HANDLINGSDEL

Fokusområde forebygging

Hovedmål fra kommunedelplan oppvekst: Alle barn og unge skal bli sett og ivaretatt.

Tiltak	Ansvar	Tidsramme	Kommentar
<p>På foreldreforberedende kurs vises filmen «din fantastiske baby», Stine Sofie stiftelsen.</p> <p>På barselgruppe vises filmen «I trygge hender», informasjon til foreldre om vold i nære relasjoner. Forebyggende tiltak.</p> <p>Helsestasjonen har egen rutine for å avdekke vold og overgrep.</p>	Helsestasjonen	Kontinuerlig	
Tematikken er tatt inn i kompetanseplan for ansatte i barnehagen	Barnehagesjef	Årlig	
Arbeid med forebygging av vold inkluderes i handlingsveiledere for tidlig innsats og inkludering i barnehagene	Barnehagesjef	Årlig	Synliggjøres i den enkelte barnehagers årsplan/progresjonsplan
Boken «Sinna Mann» leses for alle skolestartere i løpet av siste år i barnehagen	Barnehagestyrere	Årlig	
Vold i nære relasjoner skal være tema for alle barn på 5.-6. skoletrinn	Skolehelsetjenesten	Årlig	Det bør vurderes et samarbeid med Krisesenterets tilbud om opplæringsprogram
På skolestartundersøkelsen i 1.klasse har helsesykepleier oppe tema vold og overgrep i samtalen.	Skolehelsetjenesten	Kontinuerlig	
God skolestart videreføres på alle skoler	Ledere av tverrfaglig team i skole	Årlig	
Vold mot barn skal være del av vurderingsgrunnlag i utforming av forebyggende tiltak og strategier i alle virksomheter	TO-ledere	Kontinuerlig	Kunnskap om risikofaktorer, årsaker til vold og hva som hjelper

Fokusområde kompetanse

Hovedmål fra kommunedelplan oppvekst: Alle barn og unge skal bli møtt med av ansatte med høy kompetanse innenfor sitt fagfelt.

Tiltak	Ansvar	Tidsramme	Kommentar
Handlingsplanen og tema vold implementeres i www.tryggoppvekstlillehammer.no Inkludert varslings- og meldeplikt.	Fagavdeling OUK	Snarlig etter vedtak av planen	F.eks. gjennom en «rød knapp» på forsiden. Det må presiseres av ved behov for øyeblikkelig hjelp må nødetater kontaktes.
Analysere og systematisk bruke funn fra Ungdata i videreutviklingen av det forebyggende arbeidet.	Fagavdeling OUK og TO- ledere.	Kontinuerlig	
Alle ansatte som arbeider med barn og unge skal være kjent med hjelpemidler på nett https://voldsveileder.nkvts.no/vold-mot-barn/ www.bufdir.no/vold/ , www.jegvet.no www.tryggoppvekstlillehammer.no og virksomhetenes rutiner	TO-ledere	Årlig	Personalmøter ved oppstart nytt barnehage- og skoleår
Vise filmen «Hjemme verst» for alle ansatte som jobber med barn og unge https://vimeo.com/24814828	TO-ledere	Årlig	Personalmøter
Kurs i observasjon og kartlegging av tegn hos barn/ungdom, oppdagerrollen	TO-ledere	Jevnlig	Se også www.tryggoppvekstlillehammer.no

Fokusområde samarbeid

Hovedmål fra kommunedelplan oppvekst: Alle barn og unge skal oppleve at voksne samarbeider og er samordnede.

Tiltak	Ansvar	Tidsramme	Kommentar
Gjennomgang av handlingsplan og hjelpemidler i tverrfaglige team og andre samarbeidsfora	Ledere av tverrfaglige team i barnehager og skoler	Årlig ved oppstart nytt skole og barnehageår	Informasjon om hjelpemidler på nett.
Videreutvikle og strukturere tverrfaglige team i barnehage og grunnskole	Fagavdeling OUK i samarbeid med ledergruppa OUK	Kontinuerlig	Fokus på tilgjengelighet
Etablere og videreutvikle samarbeidsfora med eksterne partnere.	Fagavdeling OUK og TO-ledere	Snarlig	Politi, krisesenter, familievernkontor. Synliggjøres i virksomhetsplaner.
Videreutvikle det tverrfaglige samarbeidet rundt elever i innføringsklassen, Lillehammer Læringscenter.	Kommunalsjef OUK, TO-ledere	I løpet av planperioden.	Ses i sammenheng med andre temaer som er aktuelle.
Ledergruppa Oppvekst, utdanning og kultur har Vold i nære relasjoner mot barn som tema årlig	Kommunalsjef OUK	Ved rullering av handlingsplanen	Sikring av tiltak i handlingsplan og virksomhetsplaner.

5 Oppfølging av planen

Oppfølgingen av handlingsplanen skjer gjennom den daglige tjenesteutøvelsen og i møte med barn, unge og deres familier. Det enkelte tjenesteområde som omfattes av denne planen skal følge opp planens innhold gjennom det årlige arbeidet med virksomhetsplaner i tjenesteområdet. Her konkretiseres tiltak, tidsperspektiv og ansvar ytterligere.

Planens handlingsdel rulleres administrativt i forbindelse med arbeidet med tjenesteområdenes virksomhetsplaner og leveransemål til neste års budsjett. Ved planperiodens utløp bør det vurderes om temaet er tilstrekkelig fulgt opp i tjenesteområdenes virksomhetsplaner eller om det er behov å revidere denne planen.

Referanser og linker til nyttige nettsteder

www.tryggoppvekstlillehammer.no

<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/vold-mot-barn-melding-til-barnevern-og-politi/varsling-av-politi/>

<https://www.bufdir.no/vold/>

<https://atv-stiftelsen.no/>

<https://www.politiet.no/rad/vold-i-naere-relasjoner/>

<https://dinutvei.no/utsatt/314-har-jeg-blitt-utsatt-for-vold>

www.jegvet.no

www.snakke.no

<https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/tidlig-oppdagelse-av-utsatte-barn-og-unge>

<https://www.stinesofiesstiftelse.no/>

Vedlegg 1: Lovverk

Linker til oppdaterte lovverk.

[**FNs Barnekonvensjon**](#)

[**Folkehelseloven**](#)

[**Barnevernloven**](#)

[**Helse- og omsorgstjenesteloven**](#)

[**Lov om sosiale tjenester i Arbeids- og velferdsforvaltningen**](#)

[**Krisesenterloven**](#)

[**Opplæringsloven**](#)

[**Likestillings- og diskrimineringsloven**](#)

[**Barnehageloven**](#)

[**Plan og bygningsloven**](#)

Vedlegg 2: Risikofaktorer

IDIVIDUELLE FAKTORER	<ul style="list-style-type: none">• atferdsavvik: lav frustrasjonsterskel, aggressiv oppførsel eller problemer med konsentrasjon• alvorlig psykisk lidelse• psykisk utviklingshemning• nedsatt fysisk funksjonsevne• lav fødselsvekt
FAMILIEMESSIGE FAKTORER	<ul style="list-style-type: none">• rusmiddelproblemer• involvert i andre kriminelle aktiviteter• psykisk lidelse• egen erfaring med vold, overgrep og omsorgssvikt i oppveksten• problemer med å fylle rollen som omsorgsgiver (fysisk, emosjonelt eller kognitivt)• høyt stress hos omsorgsgiver• separasjon/skilsmiss• lav selvfølelse• enslig omsorgsgiver• lav utdanning• streng oppdragerstil• negativ sosial kontroll
SOSIALE FAKTORER	<ul style="list-style-type: none">• lav sosioøkonomisk status• omsorgsgiver er arbeidsledig• sosial isolasjon• stor familie• trange og dårlige boforhold• mangel på tilgang til sosial støtte, som sosiale tjenester, avlastning og helsehjelp til barnet• stressende hendelser i livet• utsatthet for diskriminering• ikke-biologisk omsorgsgiver i hjemme
BARN MED FUNKSJOSHEMMINGER	<ul style="list-style-type: none">• barnets atferdsproblemer (agresjon, følger ikke instruksjoner) og mangel på respons på tradisjonelle former for forsterkning (verbal ros eller irettesettelser)• sterkt behov for tilsyn og hjelp• behov for spesialisert hjelp• økonomiske problemer assosiert med høye kostnader til pleie og færre karrieremuligheter for omsorgsperson• sosial isolasjon, særlig for enslige omsorgsgivere• mange og vekslende omsorgspersoner utenfor familien